

Muistio

8.9.2025

VN/24181/2023

Uhripoliittinen toimenpideohjelma: uhri rikosprosessissa -työryhmän kokous

Aika 8.9.2025 klo 10–12

Paikka Mariankatu 9, nh. Loppupeli / Microsoft Teams

Paikalla Mervi Sarimo, oikeusministeriö (pj.)
Venla Roth, oikeusministeriö
Minna Viuhko, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
Pekka Heikkinen, Poliisihallitus
Olga Larinkari, Poliisihallitus
Inka Grönqvist, Tuomioistuinvirasto
Oliver Meriläinen, Oikeuspalveluvirasto
Anu Karhinen-Soppi, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
Jonna Laitonen, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
Pekka Ylikoski, Suomen Asianajajat
Anniina Jokinen, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI
Leena-Kaisa Åberg, Rikosuhripäivystys
Pauliina Sillfors, oikeusministeriö (siht.)

Asialista

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.02 ja toivotti kaikki tervetulleiksi. Sarimo esitteli lyhyesti uhripoliittinen toimenpideohjelma -hankkeen. Uhri rikosprosessissa -työryhmä kuuluu hankkeen toiseen vaiheeseen ja keskittyy rikoksen uhrin aseman parantamiseen rikosprosessissa.

Tasa-arvolain kiintiösäännöksen vuoksi työryhmän kokoonpanoon jouduttiin muutamissa tapauksissa tekemään esitetystä poikkeava päätös vaihtamalla varsinaisen ja varajäsenen paikkoja.

2. Asialistan hyväksyminen

Hyväksyttiin kokouksen asialista.

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

3. Osallistujien esittäytyminen

Pidettiin esittäytymiskierros.

4. Työryhmän tehtävät ja alustava työsuunnitelma

Sarimo taustoitti työryhmän tehtäviä. Osa on uhripoliittisen hankkeen asettamispäätöksestä, ja joiltakin osin taustalla on muu peruste, kuten poliittisen johdon linjaus. Työryhmän tehtäviä tulisi tarkastella myös suhteessa uhripoliittisen toimenpideohjelman asettamispäätökseen.

Käytiin läpi työryhmän tehtävät. Ensimmäisenä tehtävänä on laatia ehdotus niistä toimenpiteistä, joilla rikoksen uhrin asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä voidaan parantaa. Kyse on toimintatavoista ja käytännöistä. Keskeisiä osa-alueita ovat uhrin sensitiivinen kohtelu, uhreille kohdennettava ja viranomaisen välinen viestintä sekä uhrin suojeleminen rikosprosessissa. Huomiota tulee kiinnittää hallitusohjelmassa mainittuihin uhriryhmiin ja heidän tarpeisiinsa.

Työryhmän toisena tehtävänä on valmistella ehdotukset NKV-direktiivin niiden artikloiden täytäntöönpanemiseksi, jotka sisältävät muita kuin lainsäädännöllä täytäntöön pantavia velvoitteita uhrin aseman parantamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä. Oikeusministeriö on asettanut NKV-direktiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistelevaan työryhmän (jäljempänä NKV-työryhmä), joka arvioi direktiivin edellyttämät lainsäädäntömuutostarpeet ja valmistelee tarvittavat muutosehdotukset. Sarimo kertoi, että työryhmämme tehtävän fokuksintia ajatellen on käyty NKV-työryhmän puheenjohtajan Sofia Söderholmin kanssa alustavaa keskustelua siitä, mihin NKV-direktiivin artikloihin sisältyy muita kuin lainsäädännöllä täytäntöön pantavia velvoitteita uhrin aseman parantamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä. Alustavan arvion mukaan näitä velvoitteita sisältyy seuraaviin artikloihin: 36 artikla (ammattihenkilöille suunnattu koulutus ja tiedotus), 40 artikla (toimijoiden välinen koordinaatio ja yhteistyö), 16 ja 17 artiklat (henkilökohtainen arviointi uhrien tukitarpeiden ja suojelutarpeiden määrittämiseksi), 18 artikla (ohjaaminen tukipalveluihin) sekä artikla 21 (ohjeet lainvalvonta- ja syyttäväviranomaisille). Lisäksi Sarimo kertoi, että Söderholm on pyytänyt organisaatioilta tietoja, kuinka direktiivin 5 ja 6 lukujen velvoitteet on kunkin hallinnonalan osalta laitettu täytäntöön. Tietoja on pyydetty 5.12.2025 mennessä.

Keskusteltiin työryhmän ensimmäisestä ja toisesta tehtävästä. Sarimo nosti esiin sisäministeriön suojelutarpeen arvioinnin käsikirjan mahdollisen päivittämistarpeen ja poliisihallituksen ohjeet. Esiin nostettiin tarve kehittää asianomistajan avustajan, syyttäväviranomaisen ja poliisin välistä yhteistyötä sekä tarve valtakunnalliselle, yhtenäiselle ja selkeälle mallille, joka tukisi poliisin perustason työn tasalaatuisuutta ja mahdollistaisi sen paremman mittaamisen. Lisäksi keskusteltiin haasteesta, joka liittyy erilaisten ohjeistusten jalkauttamiseen käytännötason työhön. Katsottiin, että työryhmän tulisi järjestelmällisesti tarkastella aiemmassa valmistelussa esitettyjä ehdotuksia, niiden etenemistä ja ajantasaisuutta. Keskeisiä ovat hyviä käytäntöjä koskeneet työryhmän ehdotukset vuodelta 2018.

Työryhmän kolmas tehtävä on ottaa huomioon järjestelmällisen häirinnän kohteeksi joutuneet virkamiehet ja työntekijät työnantajan toimien arvioinnin osalta. Sarimo pohjusti tehtävää kertomalla poliittisen johdon linjanneen vuonna 2023, että lakimuutoksia ei tehdä, mutta työtä jatketaan osana uhripoliittisen toimenpideohjelman valmistelua. Tärkeää on varmistaa, että maalittamisen – josta käytetään termiä järjestelmällinen häirintä - kohteeksi joutuneet saavat riittävää tukea sekä työympäristössään että rikosprosessin aikana. Taustalla on eduskunnan ponsi (EV 97/2021 vp).

Neljäntenä tehtävänä työryhmän tulee kartoittaa uhrin oikeuksia niissä tapauksissa, joissa työntekijä joutuu rikoksen uhriksi, ja mahdollisia tähän liittyviä kehittämistarpeita.

Keskusteltiin asiasta. Työryhmän tulisi tarkastella sisäministeriön työryhmän vuonna 2021 laatimia ehdotuksia maalittamisen vastaisten toimien tehostamiseksi. Lisäksi tulisi selvittää, ovatko tehtävät relevantteja työsuojelun näkökulmasta, mitä keinoja työntekijöillä on tällä hetkellä käytettävissään ja mitä kehitettävää vielä olisi. Sarimo mainitsi, että työryhmään oli pyydetty edustajaa työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä valtiovarainministeriöstä, mutta jäseniä ei ollut esitetty. Asiantuntijakuuleminen voisi olla aiheellista.

Viides työryhmän tehtävä on esittää näkemys mahdollisista säädösmuutoksista, mikäli uhrin aseman parantaminen rikosprosessissa edellyttää lainsäädännön muuttamista. Lisäksi työryhmän tulee arvioida, millaista valmistelua tällaiset muutokset vaatisivat. Sarimo kertoi Suomen Poliisijärjestöjen Liiton oikeusministeri Merelle lähettämästä ehdotuksesta oikeudenkäyntikuluja koskevan erityislain (269/1974) säännösten ajantasaistamisesta. Ehdotuksen mukaan oikeudenkäynnin kuluriskin tulisi kohdistua työnantajatahoon, jonka määräyksessä tehtäviä suoritetaan. Virkamiehelle ei saisi aiheutua vahinkoa virkasuhteesta johtuvien tehtävien suorittamisesta. Keskusteltiin asiasta. Pekka Heikkinen ilmoitti jäävävänsä itsensä Suomen Poliisijärjestöjen Liiton ehdotuksen käsittelystä. Ylikoski nosti esiin laajemmin uhrin asemaan liittyvänä epäkohtana uhrille kohdistuvan kuluriskin. Riski liittyy tilanteisiin, joissa ROL:n mukaiset taikka oikeusavun saamisen edellytykset eivät täyty, oikeusturvavakuutusta ei ole taikka rikos ei ole sellainen, että Valtiokonttori maksaisi korvauksia. Todettiin, että työryhmä voi esittää näkemyksen mahdollisista säädösmuutoksista, mutta esitystä ei kirjoiteta hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän kuudes tehtävä koskee ehdotettujen toimenpiteiden kustannus- ja vaikutusarviointia. Keskusteltiin aiheesta. Åberg nosti esiin, että uhrin voi olla vaikea saada tietoa siitä, mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu. Digitaalisten järjestelmien hyödyntämistä on ehdotettu aiemmassa valmistelussa, mutta asia ei ole edennyt. Todettiin, että työryhmä voisi selvittää digitaalisten järjestelmien hyödyntämismahdollisuuksia. On kuitenkin tärkeää katsoa, ettei tehdä päällekkäistä työtä muiden työryhmien kanssa.

Seitsemäntenä työryhmän tehtävänä on arvioida pysyvän koordinaation tarvetta uhrin oikeuksien edistämiseen ja toimien seurantaan sekä tehdä tätä koskeva ehdotus. Sarimo korosti, että erityisryhmien osalta koordinoitua tehdään esimerkiksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan uhrien osalta. Yleisten, niin sanottujen perusuhriasioiden osalta koordinaatiota ei ole järjestetty. Työryhmän punnittavaksi tulee pysyvämmän koordinaatioelimen perustaminen.

Lisäksi työryhmän tulee ottaa työssään huomioon EU:ssa ja kansainvälisissä velvoitteissa ja suosituksissa tapahtunut kehitys rikoksen uhrin aseman parantamiseksi. Työryhmän tulee työssään huomioida myös kansalaisjärjestöstrategia. Jälkimmäisen kytkeminen tämän työryhmän tehtäviin herätti kysymyksiä.

Jokinen kertoi, että HEUNilla on käynnissä hanke, joka käsittelee uhrin kohtaamista etäkuulemisessa. Hankkeessa tuotetaan myös konkreettisia suosituksia aiheesta. Työryhmä voisi tarkastella uhrin asemaa etäkuulemisessa. Åberg oli samaa mieltä teeman tärkeydestä ja totesi, ettei etäkuulemisten käsittelyä tulisi rajata pelkästään oikeudenkäynteihin. Etäkuulemiset ovat monin tavoin osoittautuneet uhrin näkökulmasta haasteellisiksi. Todettiin että videokuulemisesta on laajennettu.

Keskusteltiin mahdollisista uhriryhmistä, joihin työryhmän tulisi keskittyä. Sihteeri esitteli hallitusohjelmassa mainitut uhriryhmät sekä niihin liittyvät kirjaukset. Keskustelussa korostui, että työryhmän tulee ottaa huomioon muualla käynnissä oleva työ eri uhriryhmien parissa. Esimerkiksi lasten osalta Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelma sisältää relevantteja toimenpiteitä ja sen valmistelu on pitkällä, samoin Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma. Päätettiin selvittää, mille uhriryhmille on jo käynnissä kohdennettuja hankkeita tai muita toimenpiteitä, jotta päällekkäistä työtä voidaan välttää. Todettiin, ettei työryhmällä ole mahdollisuutta paneutua yksittäisiin

uhriryhmiin kovin syvällisesti. Lisäksi tuotiin esiin, että rikoksen uhreja käsittelevät hankkeet keskittyvät usein tiettyihin ryhmiin, minkä seurauksena kokonaisvaltainen ja laajempi näkemys rikoksen uhreista jää puutteelliseksi. Myös rikoksen uhri, joka ei ole haavoittuvassa asemassa, voi kokea rikosprosessin raskaaksi ja kärsiä rikoksen aiheuttamista seurauksista. Nostettiin esiin myös iäkkäät rikoksen uhrin ja heidän erityistarpeensa.

Käytiin läpi työryhmän alustava työsuunnitelma. Keskusteltiin työryhmän työsuunnitelmasta ja mahdollisista kuulemisista. Työryhmän seuraavassa kokouksessa nimetään kuultavat tahot ja päätetään kuulemisen toteutustavasta – kuullaanko suullisesti, kirjallisesti vai toteutetaanko esimerkiksi Webropol-kysely. Todettiin, että työryhmän jäsenillä on laajasti asiantuntemusta käsiteltävistä aiheista. Lähtökohtana kuulemiselle pidetään sitä, että ulkopuolisia tahoja kuullaan tarpeen mukaan, mikäli työryhmän ulkopuolelta tarvitaan lisätietoa. Lisäksi päätettiin tarkastella aiempaa valmistelua ja tutkimusta, joka koskee uhrin asemaa rikosprosessissa. Työryhmän jäsenet voivat toimittaa sihteerille ehdotuksia kuultavista tahoista ja muuta taustamateriaalia ennen kokousta. Ylikosken esityksestä päätettiin siirtää vaikutus- ja kustannusarviointi helmikuulta maaliskuun kokoukseen. Sarimo totesi, että työryhmän aikataulu on haastava, sillä käynnistyminen on viivästynyt. Tarvittaessa työryhmä voi hakea lisää aikaa työnsä loppuunsaattamiseksi.

Keskusteltiin työryhmän fokuksista ja mahdollisista rajauksista. Todettiin, että työryhmän tulee keskittyä rikosprosessiin, vaikka ennaltaehkäisyn merkitys tunnustetaan tärkeäksi. Sihteeristö valmistelee fokuksen tarkennusta lokakuun kokoukseen. Työryhmän ehdotuksen taustaosiossa tulisi kuvata selkeästi tehdyt rajaukset. Lisäksi olisi tärkeää avata, mitä rikosprosessilla tarkoitetaan, ketkä siihen kuuluvat sekä mikä rooli tukipalveluilla on rikosprosessin sujuvuuden ja uhrin aseman kannalta.

Keskusteltiin työskentelytavoista. Päätettiin, että kokouksiin voivat osallistua sekä varsinaiset jäsenet että varajäsenet. Tällöin on toivottavaa, että toinen osallistuu kokoukseen etänä, sillä isojen kokoustilojen saatavuus on rajallista. Sihteerin tehtävänä on tehdä työryhmälle Teams-kanavan helpottamaan dokumenttien jakamista ja muokkaamista.

5. Työryhmän kokousten ajankohdista sopiminen

Seuraava kokous pidetään 21.10.2025 klo 14–16. Sihteerin lähetettävä työryhmälle kalenterikutsun lokakuun kokoukseen sekä Doodle-kyselyn muiden kokousajankohtien sopimiseksi.

6. Muut asiat

Ei muita asioita.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.58.